

List en zegen

Tweelingen zijn gevaarlijk(en dan bedoel ik niet het sterrenbeeld). Tweelingen staan voor tweedracht en conflict in de gemeenschap. Want twee mensen die zo met elkaar verweven zijn, zo zegt de volkswijsheid, zullen elkaar vroeg of laat benijden om hetgeen waarmee de ander de gelijkheid, het tweeling-zijn doorbreekt. Zo dacht men vroeger in oude culturen. Daarom waren tweelingen taboe. Daarom beschouwde men de een als goed en de ander als kwaad, en de kwade moest weg of dood. Niet alleen een familiedrama moest vermeden worden, maar misschien zelfs een burgeroorlog. Kijk naar de soennieten en sjiieten die elkaar naar het leven staan in Irak, komen die ook niet uit dezelfde schoot?

In een notendop is dit wat dreigt in het verhaal over Esau en Jacob. Esau reageert wanhopig wanneer hij ontdekt dat niet hij maar Jacob de zegen van zijn vader heeft gekregen. Dat eerstgeboorterecht had Esau tamelijk lichtzinnig maar wel met instemming afgestaan in ruil voor een bord soep. Maar de zegen, daar hadden ze het niet over gehad. Die zegen, die blijkt opeens veel belangrijker. Dat hij die vaderlijke zegen niet krijgt, dat gebaar van uitverkiezing bijna, die zegen die zijn broer Jacob tegen alle vanzelfsprekendheid in en door bedriegerij zich wist toe te eigenen... dát wekt, na de wanhoop, de woede van Esau. Zo woedend is hij dat Jacob moet vluchten.

Je zult de oudste maar zijn. Degene die de weg moet banen voor de jongere broers en zussen, degene die verantwoordelijkheid te dragen krijgt, de 'wijste' moet zijn, degene die het eerst op eigen benen moet gaan staan. Die haar eigen leven opoffert voor de zorg voor ouders en familie. En dan is de zegen voor de jongste.

Je zult de jongste maar zijn. Altijd degene die de oudste niet is, die een beetje geplaagd en betutteld wordt, die je niet helemaal serieus hoeft te nemen, degene die het allemaal nog leren moet. En dan geen eerstgeboorterecht en ook geen zegen.

Is zegen niet datgene wat ieder kind een keer van zijn ouders zou willen ontvangen? Dat je ten diepste weet dat jij goed bent gewoon omdat jij het bent. Iedereen kent wel de pijnlijke verhalen van het kind dat zichzelf niet kon zijn omdat het een doodgeboren broertje moest vervangen, of het kind dat door een zieke ouder meteen al groot moest zijn, of het kind dat alleen maar aan verwachtingen moest voldoen en zich nooit erkend en geliefd voelde om zichzelf. Hoezeer kan een mens niet naar zegen verlangen. Wat zou je niet willen doen om zo'n zegen over je uitgesproken te krijgen.

Zo beschouwd gun je Esau net zo zeer die zegen als Jacob. En dan te bedenken dat Jacob later Israel wordt genoemd, en Esau de stamvader wordt van de Edomieten, een van de Palestijnse volkeren; twee uit hetzelfde nest, die nog altijd twisten over rechten en beloften. Had Isaak niet eerlijk kunnen delen? Zegen mag toch rijkelijk en ruimhartig stromen? Ja. Zondermeer. Klaarblijkelijk wil dit verhaal iets anders vertellen. Zoals de hele familiegeschiedenis vanaf Abraham van meer wil verhalen dan het wel en wee van de verschillende geslachten alleen. Namelijk dat het hier om een bijzondere zegen gaat. Die van geslacht op geslacht doorgegeven moet worden, tegen alle noodlot in. Het is de zegen van de Eeuwige die toekomst belooft. Het is immers de eerste versie van het grote verbond tussen God en mensen, zo getuigt het verhaal. Een uitnodiging en opdracht voor wie die zegen ontvangt.

Voor zo'n zegen is kracht nodig. Zozeer dat deze zegen slechts aan één afstammeling kan worden doorgegeven. Zozeer dat je je kunt voorstellen dat die zegen zelf kracht is. Daarom moest Isaak eerst wildbraad eten, zwak als hij was, om kracht op te doen, alvorens überhaupt te kunnen zegenen, alvorens die kracht te kunnen doorgeven. En daarna was het op. Het bokje én de zegen. Ja, Isaak heeft nog wel een kleine zegen over voor Esau, maar die weet ook, dat er van die zegen voor zijn broer maar één is, en die is niet terug te halen. Het was eigenlijk al aangekondigd dat het zo zou gaan lopen toen Rebecca tijdens haar zwangerschap een stem hoorde die zei: 'twee volken zijn het die u draagt, twee volkstammen die al in uw schoot uiteengaan, een van de twee zal machtiger zijn: de oudste zal de jongste dienen' (Gen. 25,23).

Zo vertelt de wordingsgeschiedenis van een volk onderweg. Ten tijde van de ballingschap, dat verblijf van Jacob's verre nazaten in Babylonië, worden al deze oude familiesagen doorverteld om niet te vergeten waar ze vandaan komen en welke belofte nog uitstaat. Later krijgen deze oude doorvertellingen nieuwe betekenis wanneer de Perzen de

macht krijgen, en er grote godsdienstvrijheid bestaat, zoiets als Nederland nu. Want als het niet meer uitmaakt of je in god, of iets, of niets gelooft, dringt zich op enig moment de vraag naar je *roots* op. Als mens, als volk, als religieuze gemeenschap dient zich juist wanneer alles mag en kan, de zoektocht aan naar de eigen identiteit: wie zijn wij, wat willen we, wat van waarde kunnen we doorgeven (het lijkt waarachtig de agenda van de Dominicus wel).

En dan hoor je die oude verhalen toch anders. Natuurlijk daarom de een wel, en de ander niet. Daarom een zegen als een belofte die wel voor iedereen is, maar die eerst ergens geplant, gezaaid moet worden. Bij aartsvaders en aartsmoeder, die Abraham en Sara heten, Isaak en Rebecca, Jacob en Rachel. Als een twijgje aan een dode stam. Als een mosterdzaad in de aarde. En dan ontstaat ook het terugkerende motief van al die broers dieuit elkaar gaan als T-splitsingen. Neem Kain en Abel. En daarna Ismael en Isaak. En later bij Manasse en Efraim is er weer gedoe over wie de zegen krijgt. Telkens komt de zegen op het hoofd terecht van een onverwachte persoon, en gebeurt wat ondenkbaar is. Dus niet de oudste zoon conform verwachting en traditie. Maar de jongste.

Dus dat volk van God, die menigte van al die mensen die zich willen omkeren en toewijden aan wat het leven dient en toekomst maakt, dat Israel begon ooit en begint telkens weer bij onverwachte mensen. Geen oudsten, niet per se de sterksten, of de besten, voor de hand liggende hoofdpersonen, maar eerder de jongste, de andere, zelfs de bedrieger, zeg maar bij ieder bij wie je het niet zou verwachten, daar wordt toekomst geschapen. Niet omdat deze mensen beter zijn, maar om het onmogelijke te verkondigen, om hoop te geven, ten diepste om te zeggen dat bij God niets ondenkbaar is. Zo gebeurt het dat in die zo exclusief klinkende zegen wordt verteld dat niemand uitgesloten is. Iedereen kan er in en mag zich uitgenodigd voelen.

Die belofte van goed wijd land waar je wonen kunt in vrede en geluk, is voor toen en nu, voor de enkeling en iedereen, niet loos. Hoe ondenkbaar misschien ook op allerlei momenten in een mensenleven, maar bij God is niets onmogelijk. Je zou het bijna willen gaan verkondigen op de West Bank. Zo van: lees ook eens hoe de geschiedenis tussen Jacob en Esau afloopt. Want vele avonturen later verzoenen de broers zich. Esau voorop, hartelijk en zonder rancune. Jacob die zich uitput in goedmakerijen en respect voor zijn broer. Als deze Schrift werkelijk toekomst schrijft... dat zal een droom zijn.

Gelezen: Gen. 27, 18-36

Mirjam Wolthuis